

יצחק מרדכי הכהן רובין הר נוף ירושלים תובב"א

בדד ישב - פסק זמן להתבוננות בייעודו של כל יחיד

דרשה במסגרת "בי מדרשא" י"א אייר תש"פ

משבר גיל השלשים

מיד לאחר נישואי קרא לי אחד מרבותי שליט"א ואמר לי: "אם תשרוד את משבר גיל השלשים אז יש סיכוי שתשרוד את משבר גיל הארבעים, ואם תשרוד את שניהם יש סיכוי שתוכל לשרוד את משבר גיל הששים".

והסביר, שמצוי שאברך מגיע לגיל שלשים ומתחיל לבדוק כמה הספיק בלימוד העיון וכמה בבקאות ומה הידיעות שלו בהלכה, ופעמים שנכנס בו שברון רוח, האם זה רק כל מה שהספקתי בשנים אלו.

לאחרונה כשיצא לספר את זה לפני קבוצה של אברכים צעירים, קם אחד ואמר שהוא רוצה לעדכן אותי שמאז עברו הרבה מאוד שנים, וגיל המשבר התקדם בכמה שנים וזה מופיע עוד הרבה לפני גיל שלשים.

ישנו קושי נוסף, שהרבה מכסים אותו עמוק בתוך תוכם, והוא שאדם מרגיש שהלימוד שהוא לומד לא בדיוק מתאים לאופי שלו ולא מתאים לתכונות שלו, הוא לומד את זה כיון שזה מה שלומדים כעת בכלל זהו סדר הלימוד בישיבה, אבל הוא לא נמשך אחרי הלימוד הזה. הוא לומד בכלל שלומדים בו בבא מציעא והוא נמשך ללמוד כעת קדשים. הוא לומד בכלל שמתעכבים בו על כל פרט שלשה שבועות והוא מרגיש שזה משמעם אותו, הוא לא מתקדם.

לפתע פתאום בזמני הקורונה דוקא כשהאדם בלי מסגרת ובלי חבורה הוא מגלה שהוא עושה שטייעגן שלא היה רגיל אליו זה עידן ועידנים.

חושבני שאין מנוס מלפתוח קמעא את הנושא הנוער הזה, שמעיק על רבים וגם טובים.

חשוב להקדים שהשיח סביב נושא זה מיועד בעיקרו לבחורים בוגרים ולאברכים, ולא לבחורים צעירים, הצעירים צריכים לקנות את תורתם ועיונם במסגרות בהם נמצאים, ולהיות כרוכים אחר רבותיהם ללמוד מהם את דרכי הלימוד והסברא וההנהגה הישרה.

זמני בדידות

איתא במשנה מסכת אבות פרק ג' משנה ד' רבי חנינא בן חכניאי אומר הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו.

ופירש רבנו יונה אמאי מתחייב הוא בנפשו, וכתב וז"ל מפני שהם שעות רצויות אין לו לחשב בהן כי אם דברים רצויים לפני המקום ברוך הוא אלו הן דברי תורה, שאותן שעות כמה הם חשובות וראויות למחשבת התורה כי אין לו מלאכת לעשות ואיננו שומע קולות בני אדם, ואם יפנה לבו לבטלה מתחייב בנפשו שמפסיד זמן כי תוכל להיות לו מחשבה ברורה ונכונה ומסירה אותו מהרהור דברי תורה.

זמני הבדידות נועדו לתת לאדם הזדמנות להכיר את עצמו, להיות מודע למצבו בעולם, ולנסות לחשב מחשבות איך להתקדם בכל הדרך העולה בית אל.

הגר"ש וולבה זצ"ל כותב בספרו עלי שור [עמ' קע"ח], הרבה בני אדם בורחים משעת בדידות כבורח מן האש, בשעה כזו הם נעמדים פנים אל פנים מול אדם זר אשר אין להם כל ענין להכירו, והם ממהרים לצאת ממחיצתו, כי בשעה שקטה זו נעמדים מול עצמם, ולעצמם הם רחוקים וזרים מאוד.

שעות כאלו שהבדידות באה מאליה אל האדם, הן מבחן עבורו עד כמה הוא חי ברוחניות, כשבאה לו שעה שקטה, והוא ממלא אותה מחשבה והתבוננות, סימן שהוא בעל שכל עיוני.

בר דעת מחפש שעת בדידות כי בה הוא מרגיש שהוא מתקרב אל עצמו ולעולמו, לא רק שעה כזו הבאה לו במקרה הוא מקבל כמתנה, אלא אף הוא קובע לו שעה כזו מידי פעם בפעם, עכ"ד.

לפני כמה עשרות שנים הייתי בניחום אבליים אצל מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, בעת שישב שבעה על אחותו, שאלתי בשעת הניחום האם דינו של אבא שהוא

זו הפתיחה של הרמח"ל לספרו "מסילת ישרים", ושם מבאר בנועם לשונו לשם מה האדם נברא ומה תכלית מעשיו בעולם הזה, ומשם שתקחנו.

כשאדם לומד תורה הוא עושה את רצון ה' ואת השליחות שלו בעולם באופן היותר נעלה, אלא שכאן מגיע השאלה האם כולם צריכים לעשות בדיוק את אותו דבר, כולם צריכים ללמוד את אותו נושא, האם כולם צריכים לעשות מה שכולם עושים.

והתשובה היא לא וכן, ונבאר את הלא ואת הכן !!!

לכל אדם יש את ייעודו בחיים

איתא בתנא דבי אליהו רבה פרשה ב' מה גדלו מעשיך ה', בוא וראה כמה מיני בהמות יש בעולם, וכמה מיני חיות יש בעולם, וכמה מיני דגים יש בים, שמא קולו של זה דומה לזה, או שמא מראה של זה דומה לזה, או שמא דעתו של זה דומה לזה, או שמא טעמו של זה דומה לזה, הא לא קול ולא מראה ולא דעה ולא טעמו של זה דומה לזה, שנו חכמים במשנה [סנהדרין פ"ד מ"ה] מפני מה אדם נברא יחידי וכו' להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טובע את כל האדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהם דומה לחברו, ומסיימת המשנה שם, לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם.

מתוך דברים אלו של התנא דבי אליהו, שאין שום אדם הדומה לחברו, מתבאר שלכל אדם יש יעוד משלו ואין אחד יכול למלאות את תפקידו של השני, אחרת היו הנבראים כולם דומים ושונים זה לזה.

יסוד זה צריך לתת לכל אדם ידיעה וכח פנימי חזק שיש לו כישורים יכולות ותפקידים שרק הוא יכול למלאות אותם בעולם, ולשם כך הוא נוצר בתבנית אחרת ובדמות אחרת מחברו, יכול להיות שחברו שלמד עמו בישיבה והיה מוכשר פחות ממנו כבר מכהן כמה שנים כר"מ בישיבה, אבל אין זה צריך להחליש מאומה את אותו אחד שזוכה להמשיך וללמוד את תורת ה' בכלל, כיון שיש לו את תפקיד משלו בעולם.

עם ישראל נמשל לחול הים ולכוכבים

כלל ישראל משולים בתורה הן "כעפר הארץ" והן "ככוכבים", משל זה בא להורות על הריבוי של הכלל, אבל יש במשלים אלו שוני גדול, ויש לעמוד על ההבדל

חייב בתלמוד תורה אלא שאסור לו ללמוד בדברים המשמחים, או שמא אבל פטור מתלמוד תורה אלא שאם הוא לומד אזו התירו לו רק בדברים שאינם משמחים. והשיב הגרש"ז זצ"ל, אבל פטור לגמרי מתלמוד תורה, אלא שאם רוצה ללמוד יש עליו ללמוד אך ורק בדברים שאינם משמחים. [והביא לכך ראיה מדברי הריטב"א בשטמ"ק בכתובות, וכעת נדפס בריטב"א על מו"ק, למעשה זו מחלוקת בין גדולי האחרונים].

אך הגרש"ז זצ"ל הוסיף לבאר ואמר שלהבנתו עיקר ענין ימי השבעה רח"ל שאדם יושב על קרובו הם ימים שניתנו לאדם להיות פנוי ממלאכה ומלימוד תורה כדי שיתבונן מה זאת עשה ה', מה חובתו של האדם בעולמו ושסוף האדם למיתה, והעולם הזה אינו אלא פרוזדור לעולם שכולו טוב.

הקב"ה זימן לנו זמן ארוך להתבודדות, בר דעת יכול להתעלות בשעות אלו, כיון שבדידות זו נותנת הזדמנות שלא היתה קיימת לבני הדור האחרון, הן מבוגרים והן צעירים צריכים את הזמן הזה להתייחד עם עצמם עם העולם הפנימי שלהם.

בכל שטף החיים שפוקד אותנו אין לנו כמעט זמן להתבונן מה חובת האדם בעולמו, יום רודף יום והאדם נע ונד, זה בכה וזה בכה, וכמוכן שזו עצת היצר ומלחמתו המתמדת להסית את האדם מעיקר חובתו בעולמו, ודרכו תמיד היא בבחינת תכבד עליהם העבודה, כדי שלא יהיה לאדם פנאי להתבונן ולהבחין מה היא האמת ומה הוא השקר בכל הנהגת העולם.

אין ספק שמצב ומציאות זו באה כדי שנעצור בעל כורחנו משטף החיים ונקבל מושגים אמיתיים בחובת האדם בעולמו, נדע לחשוב מחדש מה עיקר ומה טפל, הרי כשעוצרים לרגע וחושבים אין ספק שמגיעים למסקנות מאוד ברורות.

מה היא תכלית בריאת האדם

כלל ראשון ופשוט שאדם צריך להתבונן לשם מה הוא נברא, ובשביל מה הוא הגיע כאן לעולם למשך השנים שהקב"ה גזר עליו שיחיה, הרי כל אחד מבין שהאדם מגיע לעולם למטרה מסויימת, ויסוד זה שהוא יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתברר ויאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל הוא אשר עמל כל ימיו חייו.

שהתורה הק' בחרה ללמד אותנו שפעם אנו משולים לחול הים ופעם לכוכבים.

עפר הארץ הוא המקום שעליו אנו עומדים, כל המציאות של אדמה הוא ריבוי גרגרים שמקובצים יחדיו, אם אין ביניהם חיבור אין מציאות של קרקע, ואילו כוכבים כל עניינם שהם נפרדים אחד מחברו, וכל אחד מאיר ממוקמו.

משלים אלו מלמדים אותנו שכלל ישראל בנוי מציבור ומיחידים, יש את מעלת הציבור שבלעדיו אין קיום לכלל, כיון שאי אפשר לאדם להיות בודד בעולמו, אך בכל ציבור אדם צריך להיות יחיד, ולדאוג למצות ככל האפשר את הכוחות שניתנו לו ככוכב יחיד להאיר את העולם.

זו התשובה של "לא וכן", כיחיד הוא לא צריך להיגרר אחרי האחרים כיון שהוא צריך למלאות את ייעודו שלו, אבל כחלק מהציבור הוא צריך להיות עם הציבור ולהיות חלק ממנו כיון שכח הציבור והאחדות נותנת עוצמה וכה בלי שיעור וכלי גבול.

אין אדם לומד תורה אלא במה שליבו חפץ ובמקום שליבו חפץ

כיחיד אסור לאדם ללכת אחרי העדר, הוא צריך לבדוק בעצמו בדיוק מה תכונותיו למה הוא נמשך מה צורת הלימוד המתאימה לו, לא בכדי מלמדים אותנו חז"ל שאין אדם לומד תורה אלא במה שליבו חפץ, לכאורה זה דבר מאוד פשוט ויסודי שאדם אמור ללמוד מה שהוא רוצה, צא וראה בכל האומות כל אדם לומד מה ליבו חפץ, אלא שהיות וטבע האדם לעשות מה שהרבים עושים, והרבה פעמים לא רק שזה לא מועיל לו אלא מזיק לו, מלמדים אותנו חז"ל שגם בתורה אין אדם לומד אלא מה שליבו חפץ ובמקום שליבו חפץ.

בעולם הזה אדם לומד את חלקו בתורה הנוגע לחלק נשמתו

בספר מעלות התורה לרבי אברהם אחי הגר"א כותב בסוף ספרו זו"ל ואמר אחי הגאון זלה"ה שהוא על פי מה דאיתא במסכת נדה [דף ל' ע"ב] כשהתינוק במעי אמו מלמדים אותו כל התורה כולה ומיד שיוצא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו, ולכאורה צריך עיון מה תועלת יש במה שמלמדים אותו ואח"כ משכחים אותו, והוא כלא למד כלל. ונראה על פי מה שכתב האלשיך על מה שאנו אומרים ותן חלקנו בתורתך, לפי שכל הנשמות עמדו על הר סיני וקבלו כל אחד חלקו בתורה, וזהו שכתוב בגמרא

[מגילה ו' ע"ב] יגעת ומצאתי תאמין, מצאתי דייקא, כאדם המוצא אבדתו, לפי שהוא חלקו, ולפי זה אילו לא היו מלמדים אותו כשהיה במעי אמו איך היה יכול להגיע על ידי יגיעתו, ואם לא היה שוכח לא היה צריך ליגע, וא"כ בטל שכר ועונש, ולכך מלמדים אותו חלק תורתו במעי אמו, וזה נקרא כל התורה, רצה לומר מה שנוגע לחלק נשמתו, ובצאתו לאויר העולם הוא נשכח ממנו ואח"כ על ידי יגיעתו יכול למצוא אבדתו, עכ"ד הגר"א. [וכבר קדם לו כעין זה ממש בספר מטה משה [לתלמיד המהרש"ל, במעלת התורה שער ב' באיכות הלימוד].

מבואר בדברי האלשיך המטה משה והגר"א שלכל אדם יש חלק שנקבע עבורו כבר בזמן היותו במעי אמו, את החלק הזה הוא ימצא בחזרה לאחר יגיעתו בתורה. וממילא פשוט שישנם חלקים בתורה שאדם נמשך אליהם יותר כיון שהם הם חלקי התורה השייכים לו בשורש נשמתו.

דברים אלו יש בהם לתת פתח לכל אדם להרגיש שנטייתו ללימוד מסויים אינו חסרון אלא מעלה, אדם כזה מוצא את האבדה שלו, את חלקו בתורה שאחריו הוא צריך לחזור, יגעת ומצאת תאמין.

אדם צריך להתבונן לאיזה חלק בתורה הוא נמשך, שם לכאורה חלקו ושם הוא יקיים ותן חלקנו בתורתך ושם הוא יראה סיעתא דשמיא והצלחה, כיון זה חלקו בתורה ולשם כך הוא הגיע לעולם ללמוד ולעשות נחת לבורא עולם בחלקו זה.

אין בזה סתירה לשאיפה הכללית של כל אחד להגיע לשלמות בדיעת התורה בכל חלקיה, אלא זהו פתח איך אדם מסדר את סדר העדיפויות בתוכנית שלו להגיע לשלמות זו.

ישנם חלקים רבים בתורה, בעיון התורה ובאסקוי שמעתתא אליבא דהלכתא ודברי אגדה, ובשילוב חלקי התורה הרבים והמגוונים. התורה ארוכה רחבה ועמוקה באופן שכל אדם יכול למצוא מקום לעצמו, הן בללמוד הן בללמד הן בכתב והן בעל פה.

תכנית לחיים

כל בר דעת מבין שלפני שהוא עולה על אוטובוס הוא צריך לדעת לאן פניו מועדות, לא יתכן שאדם שרוצה להגיע לירושלים יעלה על אוטובוס שנוסע לחיפה. וגם לא יתכן שאדם יעלה על מונית ולא יגיד לנהג להיכן פניו מועדות, כיון שאז הנהג לא ייסע אלא יישאר במקום.

חז"ל מלמדים אותנו "הוי גולה למקום תורה", תורה לא תמיד נמצאת בסביבה הקרובה למקום מגוריו של האדם, ובפרט תורה שמתאימה לשורש נשמתו של כל אחד, אדם שרוצה להרגיש סיפוק בלימוד התורה ולגדול בתורה, צריך לחשב בעצמו היכן הוא המקום היותר ראוי עבורו, הן מבחינת החברות והן בחומר הנלמד.

מי זוכה לקבל משרה

שמעתי לפני כארבעים שנה, מת"ח אחד שהיה מקורב לתלמידי החזון איש שסיפר מעשה מהחזון איש, בנוגע לאדם שהציעו לו משרה תורנית באחת הישיבות, הת"ח חשב מאוד ולא רצה לקבל את המשרה כיון שחשב שאינו מתאים די הצורך לשאת את המשרה הרמה, החזון איש קרא לו והקריא בפניו את דברי חז"ל שהראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור ומהנהיגו, בדברים אלו כתוב להדיא שישנה רשימה כתובה מזמן אדם הראשון של כל מרביצי התורה שיהיו בכל הדורות, אמר לו החזון איש אם אתה ברשימה אתה תצליח.

כשחיים במבט על העולם שהכל בהשגחה מאתו יתברך יותר קל להתגבר על נסיונות כאלו ואחרים, ועיקר העקרים לשנן לעצמנו שלא המשרה עיקר אלא הלימוד הוא עיקר, וחשוב לזכור תמיד שלחזון איש לא היתה משרה, ובכל זאת זכה להיות מרביץ תורה בקנה מידה שאין כמוה.

כל אחד ואחד לפי מה שהוא

פתחנו בדברי המסילת ישרים בפתיחת ספרו, בחלק שאותו כולם למדו ויודעים, ונסיים בחתימת ספרו שאולי פחות מפורסם לרבים. וז"ל כל אחד ואחד לפי מה שהוא ראוי לו דרכי החסידות, לא לפי שהחסידות משתנה, כי הנה הוא שוה לכל נפש ודאי, הואיל ואיננו אלא לעשות מה שיש נחת רוח ליוצרו בו, אבל הואיל והנושאים משתנים אי אפשר שלא ישתנו האמצעים המגיעים אותם אל התכלית כל אחד לפי ענינו. וכבר יכול להיות חסיד גמור איש אשר לא יפסוק מפיו הלימוד, כמו מי שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה, וכתוב "כל פעל ה' למענהו", ואומר "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך", הוא יתברך שמו ברחמינו יפקח עינינו בתורתו, ויורנו דרכיו, ויוליכנו באורחותיו, ונזכה לתת כבוד לשמו, ולעשות נחת רוח לפניו.

כך גם בלימוד התורה, הן אמת שבכל לימוד בכל חלק בתורה הלימוד מקיים מצות עשה ושכרו מרובה מאוד, אבל דעת לנבון נקל שאם האדם לא ילמד עם תוכנית מסודרת הוא לא יצליח לקנות חלקים רבים בתורה.

כשלאדם יש תוכנית אז הזמנים שלו מנוצלים, הוא משתדל לא אבד רגע מיותר, כיון שיש לו מטרה שאותה הוא צריך להשיג, והוא יעשה ככל היותר לנסות להגיע למטרה ככל המוקדם, ואז הוא מרגיש סיפוק ונפשו מלאה ורגועה כיון שהוא מילא את ייעודו.

איזו ארשת שמחה נסוכה על פניו של אדם שזכה לברר סוגיא על בוריה איזו חדוה יש למי שזכה לסיים מסכת, הוא מרגיש מלא, בשונה מאדם שלומד זעיר פה וזעיר שם שתוכו חלול והוא מרגיש בקרבו תחושת החמצה. התכנית האישית של כל אדם היא הדרך להניע את עצמו להגיע למטרה, בלי תוכנית כללית ובלי תוכנית יותר מפורטת המנוע הפנימי שלו לא יפעל ראוי והוא לא ימצא את ייעודו בחיים.

תכנית היא לא תמיד דבר קל, היא מחייבת ולוחצת כיון שאדם צריך לעמוד ביעדים, אבל בסוף היא כל כך מועילה כי היא נוטעת באדם סיפוק ונותנת לו כח להמשיך למעלה למעלה בקדש.

הוי גולה למקום תורה – כולל ליד הבית

ישנה נושא שיש לעורר אותו כנקודה למחשבה, זהו נושא רגיש אבל חשוב להעלות אותו למחשבה. לא שמענו ולא ראינו מעולם שאדם שגר בגדרה ורוצה להיות רופא מחפש בית ספר לרפואה בגדרה, אלא הוא יחפש את מקום הלימודים הטוב ביותר עבורו, ואפילו במחיר שיצטרך לעבור דירה למקום מרוחק ולחיות שם חיי דחק [יש לדעת שרופא מתחיל להרוויח בגיל מאוד מאוחר]. המציאות הזו שאנשים מחפשים כולל ליד הבית, יש בה הגיון רק אם הכולל באמת מתאים לייעוד שאדם מציב לו בסדר לימודו, אחרת בקלות הוא יכול לבזבז את כל חייו באופן זה.

גם נשי דידן בדור האחרון מכתות רגליהן למקומות מרוחקים כדי למצוא עבודה המפרנסת את בעליה ולא מחפשות רק ליד הבית.